

„MIT SZÓLNA BACH, MOZART ÉS BEETHOVEN?”

SZÜLŐI VÉLEMÉNYEK A COVID-19 VILÁGJÁRVÁNY MIATTI LEZÁRÁSOKAT KÖVETŐ ONLINE HANGSZERES ZENEOKTATÁS HATÉKONYSÁGÁRÓL

„WHAT WOULD BACH, MOZART AND BEETHOVEN SAY?”

PARENTS' OPINIONS ON THE EFFICIENCY OF ONLINE INSTRUMENTAL EDUCATION FOLLOWING LOCKDOWNS DUE TO COVID-19 PANDEMIC

Sz. Fodor Adrienne – Molnár-Tamus Viktória

Összefoglalás

2020 márciusában a COVID19-világjárvány számos alapvető változáshoz vezetett minden oktatási rendszerben. A vírus terjedésének korlátozása miatti lezárásokat követően globálisan újra kellett gondolni az oktatási folyamatokat. Számtalan intézmény kezdte meg az online alapú távolléti oktatást, sok esetben a szükséges infrastrukturális háttér és a tanárok megfelelő felkészültsége hiányában. Kutatásunk adatfelvételének idején, 2022 tavaszán, már csak bizonyos területeken alkalmazták a távolléti képzési formát, például egyes felsőoktatási intézmények levelező és esti tagozatos képzésében. A közoktatásban minden szinten visszatért a korábbi jelenléti oktatás, így a zenei képzések területén is. A zeneiskolákból ismét kiszűródik az éneklés, a hangszerek hangja, és a külső szemlélő számára visszaállt a régi rend. Az oktatásban részt vevők azonban magukkal hordozzák jó vagy kevésbé jó emlékeiket, a gyermekek az elsajátított vagy elsajátítottnak vélt ismereteiket, a pedagógusok és a szülők pedig elsősorban a tapasztalataikat. Korábbi vizsgálatunk a zeneitanárookra és a gyermekekre irányult, jelenlegi kutatásunk pedig a háttérben megbúzó, de folyamatosan jelenlevő, megerősítést, segítséget nyújtó szülőkre fókuszál. Tanulmányunk célja annak elemzése, hogy a zeneiskolába járó, hangszereken játszó gyermekek szülei (N=458) hogyan vélekedtek a zeneitanulás online térbe helyezéséről, gyermekük motivációjáról és tanulmányi hatékonyságáról. Eredményeink alapján azt láttuk, hogy a szülők elfogadták és vállalták a virtuális oktatással járó plusz terheket, gyermekeik támogató közegben folytathatták extrakurrikuláris tanulmányaikat. Az oktatás hatékonyságának változását érzékelték, de fontos volt számukra, hogy gyermekük ne szakítsa meg zenei tanulmányait, így odafigyelésükkel támogatták őket akkor is, amikor kevésbé voltak motiváltak.

Kulcsszavak: online zeneoktatás, Covid19, művészeti nevelés, szülői vélemények

Abstract

In March 2020, the COVID19 pandemic led to a number of fundamental changes in all education systems. Following the lockdowns that aimed at limiting the spread of the virus, educational processes had to be re-thought globally. Countless institutions have started online-based distance education, in many cases despite the lack of the necessary infrastructure background and adequate preparation of teachers. At the time of the data collection of our research, in the spring of 2022, the distance learning form was only used in certain areas, e.g. in the part-time and evening courses of some higher education institutions. In all levels of public education, the previous in-person education has returned, including in the field of music education. Singing and the sound of instruments can be heard from music schools again, and for the outside observer, the old order has been re-stored. However, those who participated in online education must carry their good or not so good memories with them, Children carry on the knowledge they acquired or seemed

to have, and teachers and parents mainly carry their experiences. Our previous investigation focused on music teachers and children, and our current research focuses on par-ents who are in the background, but are constantly present, providing reinforcement and help. The aim of our study is to analyse how the parents of children attending music school and playing instruments (N=458) felt about the movement of music education to online platforms, as well as their children's motivation and academic efficiency. Based on our results, we concluded that the parents accepted and undertook the additional burdens associated with virtual education, and their children could continue their extracurricular studies in a supportive environment. Parents noticed a change in the effectiveness of education, but it was important to them that their children did not interrupt their music studies, so they supported them with their attention even when the children were less motivated.

Keywords: *online music education, Covid19, art education, parental opinions*

Bevezetés

„Vajon mit szolt volna Bach, Mozart, Beethoven és a többi nagy zeneszerző, ha ezen a tavaszon láttak volna bennünket? Bizonyára meglepődtek volna, hogy tanár és diák egymástól távol, furcsa gépek előtt játszik a hangszerén, és valamiképpen mégis létrejön a zeneóra. Miféle varázslat ez?” – teszi fel ezt az izgalmas kérdést Péterffy (2021) a digitális zeneoktatásról szóló írásában. Így folytatja: „2020 márciusától világszerte az online oktatás kihívásaival szembesült diák, szülő és tanár. Olyan hirtelen ért bennünket ez a kihívás, mintha a subito zenei szakkifejezés jelent volna meg az élet kottájában.”

Ez a hirtelen váltás különös nehézségek elé állította a zenepedagógus társadalmat, hiszen az intézményes zeneoktatásban a tanítás során létrejövő személyes interakciók egyedülálló oktatói-nevelői értékekkel rendelkeznek. Emiatt a csoportos zenetanulás során jóval később jelentek meg a frontális tanítás helyett a korszerű újító formák és tevékenységek, mint például az interaktív feladatok vagy a kooperatív csoportmunkák (Kiss et al., 2022), az egyéni hangszeres órák pedig továbbra is megőrizték a hagyományos módszereket, olykor kiegészülve informatikai eszközökkel és online elérhető gyakorlatokkal.

Az intézmények infokommunikációs háttere az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően sokat gyarapodott (Gáspár & Rausch, 2022), de a tanárok saját eszközellátottsága változó minőségű volt, és a digitális kompetenciáik is eltérőek voltak. Fontos volt az online tanulásra való készség az eredményes tanításhoz. Józsa és munkatársai a tanárok digitális attitűdjét vizsgálva arra az eredményre jutottak, hogy szignifikáns különbség van a pályán töltött idő alapján. Azok, akik 21 évnél régebben tanítanak, nehezebben alkalmazkodtak a digitális világhoz, ugyanakkor a diákok motivációjának és érdeklődésének fenntartásában nincs korosztályi különbség (Józsa et al., 2022).

Kibici és Sarikaya (2021) kutatásában azt vizsgálta, hogy milyen szintű volt a középfokon tanító zenetanárok (N=203) készsége az online tanításra. Eredményeik szerint a férfi zenetanárok, a pályán még csak néhány éve (0-6 év) lévők és a magániskolákban alkalmazottak felkészültsége szignifikánsan magasabb volt az online tanításra. Azt tapasztalták, hogy sok probléma merült fel a virtuális zeneórák megtartásában és az ezekre való felkészülésben, véleményük szerint a zenetanári kompetenciák fejlesztése hozzájárulna egy erős zeneoktatási rendszer kialakításához. Ezért továbbképzési programok szervezését javasolták, hogy elsajátítsák a tanult ismeretek alkalmazásának technikáit, továbbá szükséges lenne, hogy a zeneórákat és a tanárokat innovatív és technológiai alapon támogassák a weblapú tanulási készségek elsajátításának folyamatában. Globálisan tapasztalható volt, hogy a Covid19-járvány miatt bekövetkezett lezárások új pedagóguskompetenciák kialakítását

és olykor ugrásszerű fejlődését eredményezték. Egy korábbi magyarországi kutatás (Sz. Fodor & Molnár-Tamus, 2022) arra világított rá, hogy hazánkban is szükséges lenne a zenepedagógusok informatikai készségeinek fejlesztése a pályán levők körében is, de már a tanárképzésben is.

A 2012-es és a 2020-as Nemzeti alaptanterv az iskolai képzésben is kiemelt kulcskompetenciaként jelöli meg a digitális kompetenciát, ehhez kapcsolódva készült több magyar fejlesztésű zenei program (például Zenesziget¹, Musicators²), amelyek elsősorban az iskolai ének-zene órákon vagy a szolfézsórákon alkalmazhatóak. E tény duplán hasznos, hiszen ha például a kottaolvasást kottaszerkesztő és/vagy zeneszerkesztő program segítségével tanítjuk, akkor a tanulási motiváció szintje is emelkedni fog, nem csak a tanuló számítástechnikai hozzáértése. Abban az esetben pedig, amikor a növendékek saját maguk készítik ezeket a feladatokat társaik számára, akkor ez ösztönző hatással lehet a kreativitásukra is (Jakobicz et al., 2018).

Míndez az Európai Unió megújított szakpolitikai kezdeményezésének, a Digitális oktatási cselekvési tervnek (2021-2027) is köszönhető, amely „meghatározza a magas színvonalú, inkluzív és hozzáférhető európai digitális oktatás közös jövőképét, és amelynek célja, hogy támogassa a tagállamok oktatási és képzési rendszereinek a digitális korhoz való hozzáigazítását. Szorosabb együttműködést szorgalmaz európai szinten a digitális oktatás terén a Covid19-világjárvány jelentette kihívások és lehetőségek kezelése, valamint annak érdekében, hogy lehetőségeket kínáljon az oktatási és képzési közösség (tanárok és hallgatók), a politikai döntéshozók, a tudományos körök és a kutatók számára nemzeti, uniós és nemzetközi szinten.” (Digitális oktatási cselekvési terv, 2020; o.n.)

A lezárások időszaka alatt kiegészült a tanár-diák munkakapcsolat egy harmadik pillérrel, a szülővel, aki gyermeke mellett megszokott feladatköreiből kilépve olykor tanárként töltött be pótolhatatlan szerepet (Szalai et al., 2022). Tanulmányunkban a szülők tapasztalatait mutatjuk be, de nem térünk ki az ő digitális kompetenciájukra.

Az online zeneoktatás és a szülői jelenlét összefüggései

A koronavírus megjelenésével a köznevelési rendszer után a zeneoktatás szereplőinek is meg kellett tanulni alkalmazkodni a merőben új életformához, a digitális oktatási-nevelési rendhez. A zenetanárok speciális helyzetét az adta, hogy a megszokott iskolai környezet helyett a saját lakásukban, saját hangszerükkel fejlesztették a növendékek zenei képességeit. Az oktatás módszertana a művészeti nevelésben különösen fontos szerephez jutott, hiszen itt szokatlan volt az informatikai eszközök használata, mégis viszonylag gyorsan kialakult az átállás az online működésre. „Kiszabadult a szellem a palackból”, a digitális infrastruktúra és tartalomgyártás felértékelődött, a pedagógus az önálló tanulás mentorává vált (Setényi & Szepesi, 2020a).

A tanulók zenetanulással kapcsolatos attitűdjének legmeghatározóbb tényezője a családi háttér és a pedagógus személye (Váradi & Józsa, 2023). A zene családban betöltött szerepe, a szülők gyermekkori zenetanulása, továbbá szociális helyzetük jelentős hatást gyakorol a gyermek zenéhez fűződő viszonyára és nagyban meghatározza zenei tanulmányainak esélyeit. Ahol vannak otthon hangszerek, illetve a családtagok magasabb arányban játszanak hangszeren, jellemző a zenei rendezvények közös látogatása, a gyermek sokkal kedvezőbb viszonyul a zenei tanulmányokhoz (Váradi, 2022). A családi közeg mellett kulcsfontosságú szerepet tölt be a zenetanár személye, akinek számos feladata közül kiemelkedik a tanulók zenei ízlésének formálása, az élménynyújtás és készségfejlesztés, valamint a diákok mentális-affektív állapotának fejlesztése. A hangszeres oktatás

¹ <https://www.zenesziget.eu/>

² <https://musicators.com/>

színvonalát jelentősen meghatározza a főtárgy tanár-diák kapcsolat minősége, ami az életkor előrehaladtával a tanulási motivációra és a zenei pályán való továbbtanulásra is kihatással lehet. (Váradi et al., 2024) Az aktív zenetanulás elősegíti a növendékek kognitív képességeinek és készségeinek fejlődését, ugyanakkor más tantárgyak sikeres elvégzését is, többek között az olvasást, a matematikát, az idegen nyelveket (Pintér & Csíkos, 2020).

Az új, rendhagyó zeneórákat a tanítványok családjai is örömmel fogadták, a különleges órákat csak az internet minősége és a megfelelő eszköz hiánya akadályozhatta. A modern technika sokszor ellehetetlenítette a digitális képzés formáit, gyakran szakadozott az internet, az országos lefedettség egyenetlensége miatt főleg a kistelepüléseken. A zenepedagógusoknak sokszor kellett erőfeszítést tenniük a hibák elhárításáért, olykor sikertelenül (Erős, 2020; Péterffy, 2021 & Rónaszékiné, 2020).

A tanár, természetesen a zenetanár is nagyban felelős tanítványai énképének és önellfogadásának alakulásáért. A hangszeres órák igen szoros személyes és közvetlen kapcsolatot jelentenek, ahol megszokott és szükséges a teljesítmény folyamatos értékelése; a dicséret, a jutalmazás rendkívüli jelentőséggel bír, a sikerélmény fontos motivációs erő, azonban ezek a szegmensek sérültek leginkább a pandémia alatt. Számos visszajelzést használtak a pedagógusok, az azonnali reagálás azonban nagyban hiányzott a karantén alatti zeneoktatásból, sok esetben csak későn érzékelték a gyermek a lassú internet miatt.

Mindez gyökeres változást okozott az óratarítások rendjében és az értékelés folyamatában egyaránt. A távoktatásban az osztályzat szerepe elsősorban a jutalmazás, az erőfeszítés elismerése volt, kevésbé a tudásszint mérése. A megszokott minősítést hamar felváltotta a szülők segítségét nagyban felhasználó tanulói igyekezet elismerése. A jegyet egyaránt kapta diák és családtag, akinek a tanulás iránti eltökéltsége nagyon fontos volt minden résztvevő számára (Setényi & Szepesi, 2020a). Azzal, hogy a zenetanárok elkezdtek mást értékelni, igen szoros kapcsolat alakult ki a zeneoktatás szereplői – tanár, növendék és szülő – között. Az online folyamatnak más pozitív hatása is beigazolódott: a családi támogatást kapó növendékek motivációja és kötelességtudata kevésbé sérült, mint szülői segítség nélkül gyakorló társaiké (Kiss et al., 2022).

A zenepedagógusok többsége a már jól bevált módszerekkel és munkaformákkal akarta a tanítványai motivációját fenntartani, ami sok esetben nem sikerült, így az órakeretek gyakran felbomlottak és addig szokatlan vagy ritkán alkalmazott tevékenységek kerültek előtérbe, például egyéni beszámolók, szólampróbák, önálló gyakorlás, tanulói felvételek készítése, videón megosztott zenehallgatás. Ezek segítségével a zenetanárok könnyebben felfigyeltek az egyéni hiányosságokra. Az otthongyakorlás felvételének elemzése lényeges motiváló erővel rendelkezik – segítségével sikerült igazolni azt, hogy a növendékek megértették, mit szeretett volna elérni a pedagógus. Erős (2020) úgy tapasztalta, hogy tanítványai elméleti tudása teljesebbé vált, a pedagógiai módszerek finomodtak, hatékonyabb feladatmegoldást eredményeztek a normál körülmények között ritkábban használt gondolkodási műveletek, mint például azonosítás, megkülönböztetés, rendszerezés (Erős, 2020).

Az elmúlt évtizedekben a gyermekek teljesítményének megértésében a kutatások egyre jobban fókuszálnak az otthoni szocializációs folyamatokra, melyek eredményei azt mutatják, hogy a szülői befolyás következetesen pozitív hatással van a tanulói teljesítményre. Sloboda és Davidson (1996) 42 tehetséges fiatal zenész életrajzát vizsgálva azt találta, hogy a tehetségfejlesztéssel közvetlenül összefüggő egyetlen, közös tényező az volt bennük, hogy szüleik kiskoruktól fogva énekeltek gyermekeiknek, és amikor csatlakoztak hozzájuk, jól érezték magukat. Különböző vizsgálatok is azt erősítették meg, hogy a szülői támogatás a legfontosabb a tanuló zenei fejlődésében, különösen a korai életkorban (McPherson, 2009).

McPherson (2009) felhívja a figyelmet arra, hogy a növekvő mennyiségű nevelés- és fejlődéslélektani szakirodalomnak csak egy kis része vizsgálta a szülők szerepét a gyermekek zenei fejlődésében. Az egyik ezek közül Creech és Hallam tanulmánya (2003), melyben a szülő, a tanár és a tanuló közötti dinamikus kapcsolatot kutatták, elsősorban azokat az interakciókat, amelyek befolyásolhatják az eredményeket. Az általuk javasolt modell keretet ad az emberi viselkedés bizonyos típusainak megértéséhez, a hangszeres órákon létrejövő kommunikációhoz. McPherson tanulmányában tovább vezette ezt a keretet, a szülő-gyermek interakciók és „érzelmi klímák” típusainak meghatározására fókuszál, elsősorban azokra, amelyek hatással vannak a zenetanulásra. Eredményei azt mutatták, hogy a családon belüli érzelmi légkör sokkal mélyebben befolyásolja a gyermekek zenei nevelését, mint azt korábban gondolták.

A gyermekek művészeti nevelésében tehát fontos szerepet játszanak a szülők mind tudatosan (anyagi, technikai és lelki támogatás), mind a generációs örökségek által (családi háttérváltozók, például lakóhely, iskolai végzettség, szülők zenei kötődése és tevékenysége). Az otthoni környezetnek a gyermek tanulmányaira, pályaválasztására kifejtett hatását, a családi zenei tevékenység motíváló erejét több kutató is vizsgálta (például Custodero, 2006; McDowell, 2008; Samuel, 2014; Héjja, 2017; Péter et al., 2020; Ververis & Apostolis, 2020; Váradi, 2023), eredményeik jelentősége vitathatatlan. Kutatásaik igazolták a kulturális tőke jelentőségét, miszerint a szülők korai művészeti, elsősorban zenei élményei meghatározó szerepet játszanak a gyermeknevelés során.

Portugál kutatók 2020-ban, az első lezárások idején 39 zenét tanuló diák szüleinek és tanárainak tapasztalatai alapján vizsgálták a tanulói támogatással kapcsolatos attitűdöket és cselekvéseket otthoni környezetben. A tanárok ezzel párhuzamosan a tanulók teljesítményét figyelték a korábbi, jelenléti oktatáshoz viszonyítva. Az eredmények azt mutatják, hogy szoros kapcsolat van a szülői támogatás és a zenei teljesítmény között, azok a tanulók, akik magasabb szintű támogató szülői közreműködésben részesültek, jobban teljesítettek, mint a járvány előtt (Oliveira et al., 2021)

Új, korszerű eljárások használatával erősíthető a tanulási motiváció a hangszeres órákon is. A diákok igénylik pedagógusaik figyelmét, véleményét, érdeklődését, a zenetanár fontos feladata, hogy a növendékekben pozitív érzelmeket alakítson ki a zene iránt, és megismertessék a gyermekkel a zenehallgatásban, zenei tevékenységekben rejlő élményszerűséget. A játékos tanulás segíti mindezt, lehetőséget teremt a különböző munkaformák és módszerek változatos alkalmazására. A drámapedagógiai gyakorlatok, a kooperatív tanulási technikák, a projekt módszer alkalmazása csoportos tanulási formákat jelent, de a problémaalapú tanulás, a digitális eszközök használata lehetőséget biztosít a megszokás, a rutin feloldására és az egyéni órák színesítésére (Jakobicz et al., 2018). A digitális tanulás felületei adottak voltak, de nélkülözték a személyes megjelenést. Különösen a továbbtanulás előtt álló tanulók gondviselői kerültek nehéz helyzetbe. Eszköztáruk és mozgásterük megnőtt ugyan, de a jövőt illetően nagy volt a bizonytalanság (Setényi & Szepesi, 2020b).

Észak-Írországból a pedagógusok és a növendékek mellett a szülők segítése céljából működtetnek egy weboldalt, a Musical Mysteries-t, amely négy különböző tematika köré csoportosítja a zenei oktatás elemeit (ritmus, hang, zenekari hangszerek, stílusok). A családok a 7–11 éves gyermekek zenetanulásához használhatják e különleges felületet. Másik kedvelt programjuk az EarMaster Pro elnevezésű szoftver, mely több mint 2000 zenei leckével kínálja a fejlődési lehetőséget a professzionális szintig. E programok megadják a tényleges fejlődés esélyét, és leginkább a motivációban érnek el fontos változásokat, a motivált tanuló attitűdje pedig gyökeresen megváltozik kedvező irányban a megújult szerepekben működő pedagógus iránt. Ami leginkább sérült a jelenlét hiányából adódóan, az a megfelelő hangszer- és testtartás, a helyes légzés mód, a hangolás, a példaértékű bemutatás (előjátás), a közös gyakorlás lehetősége, ugyanakkor jelentősebb szerepet kapott a sokszínű verbális kommunikáció.

A zeneiskolai tanulmányok folytatása közben az attitűdnek kitüntetett szerepe van, hiszen a menet közben adódó problémák hatására a kezdeti lelkesedés könnyen alábbhagyhat. A zenetanulás nem kötelező tevékenység a gyermekek életében, számos más, fontosabbnak vélt foglalatosság elterítheti őket a hangszeratanulástól. Ismert tény, hogy bármilyen sikerélmény nyomán örömet és kielégültséget érzünk az emberi idegrendszerben termelődő dopamin következményeként. Uzsalyné Pécsi Rita *Fejleszt vagy rombol?* (2020) című könyvében részletesen feldolgozza a dopaminhatás témáját, nem titkolva az olvasók előtt, hogy az online játékok is hasonló hatást érnek el, azonban gyakorlatilag befektetett munka nélkül. Épp ezért sokszor komoly kihívást jelentett a zenetanárok számára, hogy a digitális eszközökkel, online programokkal szemben fenn tudják tartani az érdeklődést és a kitartást tanítványaikban.

Az online oktatás során a zenetanulási motiváció megtartására irányuló kutatások eredményei alapján elmondható, hogy a kulcs a zenetanárok személyiségében, kreativitásában, tanításának minőségében és hatékonyságában rejlik. Ezek az oktatói-nevelői képességek teremtik meg az óra bensőséges légkörét, a rendszeres óratartást, a megfelelő kommunikációt, a növendékekhez igazított és helyesen kijelölt zeneszerzők darabjainak kiválasztását és elsajátítását, valamint a pozitív megerősítések és értékelések rendszerét (Kerekes & Kiss, 2022).

Hogyan őrizhetjük meg növendékeink motiváltságát és hogyan fejleszthetjük tovább? Folyamatosan segítenünk kell tanítványainkat abban, hogy megszeressék a zenét, kialakuljon és fennmaradjon a belső (intrinzik) motiváció, ami cél és eszköz egyben. Arisztotelészt idézve: „A zene érzelmet fejez ki, s ezzel kedélyünkre hat, lelkünk rokonhúrjait megrezegteti, indulatainktól és szenvedélyeinktől megtisztít (katharzis), buzdít és lelkesít. Mindezen hatások gyakori ismétlődése nyomot hagy a lélekben, azaz a zene képes a léleknek bizonyos erkölcsi minőséget adni.” (Arisztotelész, 1984).

Az inspirációs lehetőségek közül kiemelkedik a szellem szabadságát igénylő és örömteli élményeket okozó zenei improvizáció, mert a célnál sokkal fontosabb a folyamat, amiből a zenei tevékenységek, a zenehallgatás élményei születnek – idézi Maud Hickey-t és Csikszentmihályit Burián (2012).

Az internet előnyei közé tartozik, hogy számtalan lehetőségből válogathatunk, ha például új ismereteket szeretnénk elsajátítani a szakmánkhoz kapcsolódóan. Magyarországon is egyre népszerűbb a világháló lehetőségeivel történő autodidakta hangszeratanulás, ami a Covid-helyzet alatt még inkább elterjedt. A zeneműveket szelektálják, és csak olyan darabokat tanulnak meg a diákok, amelyek örömet, élményt okoznak, ami érdekli őket, ami kötődik valamilyen korábbi emlékükhöz. Ez azért szerencsés, mert a tanulási motiváció erős és folyamatos (Jakobicz et al., 2018). Azt tapasztaltuk, hogy ez a fajta szabad darabválasztás a járványhelyzettől függetlenül is jellemző a zeneiskolai képzésre, elsősorban az alapvizsgát követő, továbbképzős zenetanulás során. Jelen vizsgálatunkban mi is olvastunk ezzel kapcsolatos szülői válaszokat: a tanár a „tananyagot kívül kottákat küldött: filmzenét, jazz darabokat, duettet játszott a szaxofonos testvérével”, vagy „gyermekem maga is javasolhatott tanulandó darabokat”.

2020 tavaszán kicsik és nagyok egyaránt nehezen viselték a bezártságot, az otthontanulás nehézségeit, a megszokott időbeosztás felborulását, a pedagógusok hiányát és a folyamatos szülői jelenlétet. A szülők látták ezeket a küzdelmeket, és amennyiben volt rá lehetőségük, lazítottak a szigorú menetrenden, időnként több mozgást, játékot engedve meg a fáradt gyermekeknek. Fontossá vált a leterheltség kérdése, hogy ebben a helyzetben mit bír a gyermeki lélek, a kötelező iskolai tanulmányok mellett mi az, ami valóban örömet okoz számára, segíti a mindennapi gondokkal való megküzdés során, és mi az, ami szinte gúzsba köti, s esetleg mentális problémákat idéz elő nála.

Kérdőívünk egyik lényeges kérdésével arra kerestük a választ, hogy vajon befolyásolta-e a szülők döntését a világjárvány miatti állapot abban, hogy gyermekük zenét tanuljon. A döntés mellett és ellen is számos érvet lehet felsorakoztatni, de tudjuk, hogy az akkor meghozott választás nem csak

egy tanulási folyamat kezdetét vagy folytatását jelentette, hanem több évre előre meghatározza például a zeneiskolában tanulók létszámát is.

A világvárvány hatására hirtelen váltak virtuálissá azok a szemtől szemben történő találkozásokon alapuló zeneórák, amelyeket a legnagyobb értékek között tartunk számon. Onnantól kezdve tapasztaltuk meg, hogy a digitalizáció egyszerre köt össze és választ szét bennünket a kommunikáció során. A személyes találkozás hiánya elsősorban a kezdők és az alsóbb osztályos diákok esetében okozott nagy problémát a haladásban (Péterffy, 2021).

Ennek ellenére az intézmények és munkatársaik segítségével, a szülők támogatásának jóvoltából folytatódott a zenetanulás a járvány ideje alatt is, így komoly terheket vállaltak a zenét tanuló gyermekek családjai is. Mintha zenés családlátogatások lettek volna ezek a hangszeres órák. Volt, ahol próbáltak nyugodt körülményt teremteni a szülők, de mégis a családtagok, háziállatok hétköznapi zaja mellett zajlottak a foglalkozások. Másokat jól motivált ez a helyzet: gyakran a családok közösen gyakoroltak, pontosan beállították a gyermeknek a laptopot vagy a telefont, a szülő is beköszönt, jelen volt, kommunikált. A pedagógusok megismerhették, hogy milyen állapotú hangszeren gyakorol a növendék – ez sok esetben jelentett és igényelt is magyarázatot a rendszeresen visszatérő testtartás- és mozgáshibákra, amelyek szóban történő korrigálása sokkal nehezebb volt kamerán keresztül, mint a gyermek mellett ülve. A személyes jelenlét hiánya tehát jóval intenzívebb tanári és szülői aktivitást kívánt a virtuális térben, mint a zeneiskolában, a növendékektől pedig sokkal aktívabb hozzáállást az önállóság és figyelem szempontjából (Szűcs et al., 2022). Ebben a speciális helyzetben általában minden szülő igyekezett a legtöbbet megtenni gyermeke tanulásának elősegítése érdekében. Az otthoni gyakorlás, felkészülés és a minőségi idő fontossá vált a családok együttlétében (Engler et al., 2021).

A hangszeres zeneoktatás sok akadályba ütközött, ugyanakkor számos új lehetőséget is nyújtott a karantén időszakában. A szülők, a pedagógusok és a diákok egyaránt tapasztalhatták előnyeit és hátrányait: változott a tananyag szerkezete és a követelményrendszer, a kommunikáció minősége, intenzitása, előtérbe kerültek a közvetett és fokozottan egyéni bánásmódot igénylő módszerek, de mindenekelőtt hatékonyabb lett a motiváció. Sok családban eredményesebben használták az IKT-eszközöket, mert megszokottá és népszerűvé vált az online óratartás, sőt a digitális versenyztetés és kurzustartás is, így a Covid-helyzet rendeződése után a zeneoktatás gyakorlatában maradtak válasszható formaként (Zsigmond & Zsigmondné, 2022).

A pandémia pozitív hatásait a zenetanulásban is jelentősen érezték a szülők: csökkent gyermekeik leterheltsége, mert a sok délutáni elfoglaltság elmaradt a mindennapokban, ezért alaposabb, eredményesebb gyakorlást végeztek, ami élményszerűbbé tette a szülők számára is a hangszerjáték otthoni hallgatását, így értékeesebb tevékenységgé vált szemükben. Mindez megerősítette a szülők azon döntését, hogy támogassák gyermekeik zenetanulásának folytatását a Covid-helyzet nehéz érzelmi időszakában. A szakirodalom egyértelműen tükrözi, hogy a zenét tanuló diákok többsége folytatta hangszeres tanulmányait a pandémia idején, továbbra is számítva családtagjaik segítségére, biztatására (Erős, 2020; Péterffy, 2021; Rónaszékiné, 2020).

Összefoglalva a szakirodalmi és kutatási példákat az online hangszeres oktatás hatékonyságáról megállapíthatjuk, hogy van létjogosultsága a jelenléti tantermi környezet mellett, de csak akkor, ha megfelelő körülmények mellett változatosan, a hagyományos tanórákkal együtt alkalmazzuk, elsősorban a folyamatos készségfejlesztés és a hibajavító korrigálás miatt. Jelentős pozitív hozadéka még a pandémia időszakának a zenetanárok által összeállított saját fejlesztésű digitális tananyagok, kották, valamint különböző alkalmazások megjelenése és használata az otthoni gyakorlás elősegítésére (Vargancsik-Thörök, 2023).

A kutatás bemutatása

A Debreceni Egyetem Neveléstudományi Doktori Program és a Zeneművészeti Kar Művészetpedagógiai Kutatócsoportja a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelmélet és Módszertani Kutatóintézetének támogatásával 2022 tavaszán legújabb kutatásában a zenei nevelés helyzetét és lehetőségeit vizsgálta, valamint az online zeneoktatással kapcsolatban tárta fel a szülők benyomásait. Zenepedagógiai kutatócsoportunk előző kutatásában a digitális zenei képzés különböző dimenzióit vizsgálta, a kérdőíves formában megkérdezett zenepedagógusok tapasztalatait *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* című tanulmánykötetünkben összegeztük (Váradi & Józsa, 2022). Megismertük, hogy milyen nehézségekkel küzdöttek a pedagógusok a hangszerek hangolásától elkezdve az órátartáson, készségfejlesztésen át a zenei élmény megteremtéséig. Mindezekon túl pedig kulcsfontosságú szerepük volt abban, hogy a tanítványok ne morzsolódjanak le, és a jelenléti oktatásra visszatérve folytassák zeneiskolai tanulmányaikat. A pedagógusok és a gyermekek közös erőfeszítéseit támogatták a szülők, néha észrevétlenül, időnként pedig aktívan, ezzel is segítve a gyakorlást, a motiváció fenntartását. Ezért fontosnak tartottuk, hogy a zenepedagógusok véleménye után a zeneoktatásban részt vevő gyermekek szüleinek a benyomásait is megismerjük. A vonatkozó szakirodalmak áttanulmányozása után az alábbi kutatási kérdéscsoportokat foglalmaztuk meg:

- Milyen digitális eszközöket használtak a tanulók és milyen jellegű technikai kellemetlenségekkel szembesültek a szülők a hangszeres órák megtartása során? Milyen benyomások érték a szülőket az órátartásra vonatkozóan az otthontanulás időszakában? Hogyan változott a zenét tanuló gyermekek motivációja, elsősorban a hangszer tanulással és a gyakorlással kapcsolatban a digitális oktatás idején?
- Mennyiben módosult a kialakult helyzetben a szülők álláspontja a zeneiskolai tanulmányokkal kapcsolatban? Mennyire tartották hatékonynak a COVID-helyzet idején folyó zeneoktatást a pandémiát megelőző jelenléti oktatáshoz képest?
- Mi jellemezte a zenepedagógusok módszertani repertoárját? Milyen új feladatokkal gazdagodott a zenetanári paletta a pandémia alatt? Mi módon tartották fenn tanítványaik zenei érdeklődését?

Az Evasys felületén létrehozott online kérdőívünket olyan szülők (N=458 fő) töltötték ki 2022. január és április között, akiknek egy vagy több gyermeke zeneiskolai tanulmányokat folytatott a COVID19-pandémia előtt és a digitális oktatás idején is, így volt összehasonlítási alapjuk. Kérdéseink mind a két szülőre vonatkoztak, kértük, hogy egyes kérdéseknél a válaszok a szülők közös véleményét tükrözzék. A kutatócsoport által összeállított kérdőív 45 kérdést tartalmazott, az adatokat a HAZEN (HANGszeres és énekes ZENeoktatás) adatbázisban rögzítettük (Váradi & Józsa, 2024). A kérdésekre kapott válaszokat az SPSS 23 statisztikai program alkalmazásával dolgoztuk fel.

A kutatás eredményei

Az oktatás minősége elsősorban a tanár felkészültségétől, szakmai tudásától, személyiségétől és teljesítményétől függ (Polónyi, 2007). A digitális oktatás ideje alatt ezek a készségek, kompetenciák kiegészültek a pedagógus IKT-tudásával és az általa használt digitális eszközök kezelésének ismeretével, melyek hiánya alapvetően megnehezítette, olykor lehetetlenné is tette az eredményes oktatást.

A digitális eszközök megléte azonban a gyermekek részéről is elengedhetetlenül szükséges volt, hiszen a sikeres kapcsolódás nem valósulhatott meg ezek aktív használata nélkül. Kérdőívünk online oktatásra vonatkozó része a családok technikai feltételeinek megismerésével kezdődött. Első kérdésünkkel arra voltunk kíváncsiak, hogy a hangszeres órák megtartása során a gyermekek milyen eszközöket használtak. Számítógépet használt kamerával a tanulók 15%-a, okostelefont 22% és tabletet 11%. A válaszadók (N=458) több mint a fele (52,0%) készülékként a laptopot jelölte meg. A kamerával ellátott számítógéphez képest könnyebben mozdítható, nagy felületű kijelzője jól segítette a hangszeres órákat, például egyes játéktechnikával kapcsolatos feladatok elsajátítása esetén a gyermekek jobban látták a tanáruk által mutatott mozdulatsorokat, mint az okostelefonon vagy a tableten.

A családok 91,4%-a nyilatkozott úgy, hogy elegendő készülékkel rendelkeztek, melyek segítették gyermekük további tanulmányait. A folytatásban megnéztük, hogy a családokban élő kiskorúak számához viszonyított megoszlás tekintetében is elég volt-e a digitális eszköz az online oktatás alatt. Elsősorban a négy- és háromgyermekes családokban (20% és 12,1%) volt kevés eszköz, továbbá elgondolkodtató az az eredmény is, mely szerint az egygyermekes családok 5,7%-a sem rendelkezett megfelelő technikai háttérrel.

A hatékony oktatást az IKT-eszközök meglétén túl azok állapota is segítette vagy gátolta. A szülők válaszai alapján megállapítottuk, hogy a gyermekek 87,8%-a jó minőségű eszközzel vehetett részt a hangszeres órákon.

A megszokott hétköznapi életben is adódnak olyan helyzetek, amikor technikai problémákkal találkozunk, fokozottan így volt ez a távolléti időszakban is, hiszen ekkor számtalan külső, tőlünk független tényező is nehezítette az oktatást. A szülők hamar megtanulták kezelni a különböző platformokat, 90,5%-uknak sohasem jelentett nehézséget, vagy csak esetenként okozott problémát ezek alkalmazása. Azonban sokszor előfordult, hogy a gyenge internetkapcsolat következményeként néhány ütemet nem látott vagy nem hallott a zenetanár tanítványa játékából, így elkerülte a figyelmét egy hanghiba, pontatlan ritmus, rosszul alkalmazott ujjrend, nem megfelelő testtartás. Ezek javítás, tanári reakciók nélkül megerősítést nyertek a tanítványokban a helyes játékmódról, amit később nehéz volt korrigálni. Éppen ezért érdemesnek tartottuk megvizsgálni azt is, hogy milyen jellegű technikai kellemtelenségekkel szembesültek a szülők az online hangszeres órák során, mivel ezek jelentősen befolyásolták az oktatás eredményességét.

A kérdőívünket kitöltő szülők válaszai azt mutatták, hogy sok nehézséget kellett áthidalniuk ahhoz, hogy gyermekük részt vehessen az online zeneoktatásban, mindössze 27,5%-uk nyilatkozta, hogy sohasem szakadt meg az internetkapcsolatuk, közel 2%-uk azonban mindig küzdött ezzel a gonddal, a többiek pedig alkalmanként. A helyzet nehézsége inkább abból adódott, hogy a hangszeres órán ezek a megszakadások komoly leállásokhoz vezettek, mind fizikai (pl. a tanulónak le kell tennie a hangszert, utána pedig ismét fel kell vennie a megfelelő hangszeres pozíciót), mind lelki (pl. hosszabb zenemű előadása során a megfelelő érzelmi állapot megteremtése) értelemben. A hang- és képtechnikai hibák szintén nehézkessé tették az óra menetét, az esetenkénti problémák mind a két területen magasak (44-47%) voltak. A válaszokból úgy tűnik, hogy a kamera beállítása

többnyire nem okozott gondot, ha sikerült megfelelő helyet találni az infokommunikációs eszköznek, akkor az a következő órákon is jónak bizonyult.

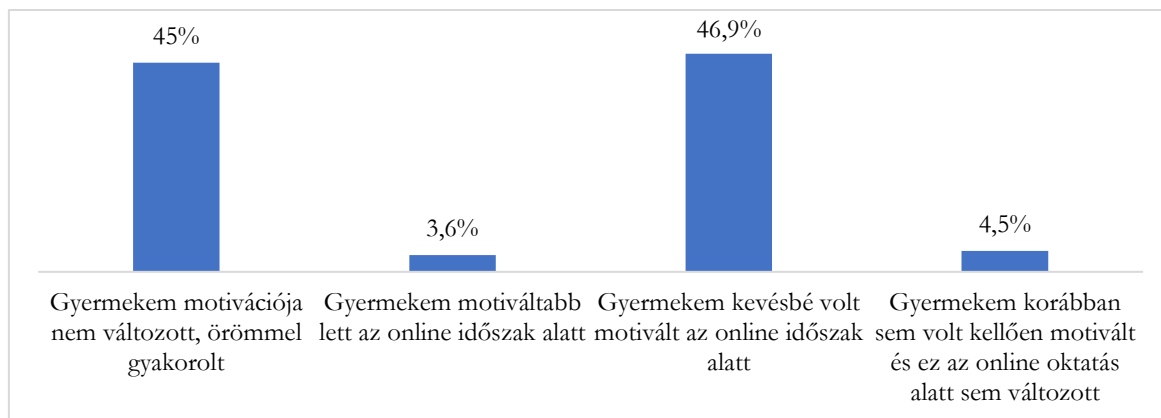
Az online oktatás bizonyos területeken önállóságra is nevelte a diákokat: gyakran hiába voltak otthon a családtagok, mindenki a saját feladatával, munkájával volt elfoglalva, a választ adó szülők 54,8%-a nyilatkozta azt, hogy gyermeke önállóan kezelte az eszközöket, és további közel 30% írta, hogy csak esetenként volt szüksége segítségre.

A fejlődés, különösen a zenei készségek fejlesztése elképzelhetetlen rendszeres visszajelzés, tanári iránymutatás nélkül, ezért fontosnak tartottuk megkérdezni a szülőktől, hogy milyen benyomások érték őket az órartartásra vonatkozóan az otthontanulás időszakában.

A válaszadók 90,1 százaléka a folyamatosságot, a megszokott rendszerességet emelte ki, ennek megfelelően az órák többnyire az órarendben rögzített időpontban voltak (51,2%) vagy rugalmas változtatásokkal alkalmazkodtak egymáshoz (38,9%); további 4,2% kevesebb, de megtartott online óráról számolt be. A kérdőívben megadott hat lehetőség közül többen is (1,6%) bejelölték a „Megváltozott, több online alkalom volt” választ. Egy későbbi nyílt végű kérdésre írta az egyik szülő: „sűrűbben voltak az órák, rövidebbek voltak”. Feltételezzük, hogy mások is hasonló megfontolásból tartottak gyakrabban hangszeres órát, ezzel is segítve tanítványuk kottaolvasási, játéktechnikai fejlődését. Negatív eredménye a pandémiás időszaknak, hogy a gyermekek 1,6%-a az órák jelentős részének elmaradását tapasztalta, 2,5%-a pedig egyáltalán nem vett részt online zeneórán. Valószínű, hogy itt is a technikai problémák jelenthették a fő okokat.

A jelenléti oktatás során kialakult személyes kapcsolat hirtelen megváltozása átalakította az oktatásban részt vevők viszonyát, egymásra hatását: előtérbe került a szülő támogató szerepe az eredményesség érdekében. Kutatási eredmények bizonyították (pl. Pusztai & Győri, 2021), hogy a felsőfokú tanulmányokat folytató hallgatók is negatív érzéssel éltek meg a távolléti oktatás időszakát, tanulmányi aktivitásuk csökkenése jellemezte őket, amely akár hallgatói lemorzsolódást is előidézhetett. Ebből kifolyólag úgy gondoltuk, kiemelt figyelmet érdemel az oktatás minden szintjén a tanárokkal való minőségi kapcsolattartás. Megvizsgáltuk, hogy az eredményes tanulást elősegítő motiváció hogyan volt jelen a digitális oktatás idején a hangszerjátékot tanuló gyermekek körében. A válaszokat a szülőktől kaptuk, akik jól látták gyermekük motiváltságát vagy motivátlanságát.

A 1. ábra két kiugróan magas, közel azonos értéket tartalmaz. Az első oszlop 45%-a valójában egy megerősítés a zeneoktatás aktorai számára: jelzi, hogy a diákok közel fele a változó élethelyzet ellenére is ugyanolyan intenzitással gyakorolt, mint korábban. Csekély azok száma (3,6%) akik motiváltabbak lettek, míg 4,5% korábban sem és az online oktatás alatt sem volt motivált. Nagy arányban, a gyermekek 46,9%-a veszített a motivációjából, ami az előbb leírtak ellenkezőjére mutat rá, vagyis arra, hogy az élő, közvetlen interakció hiánya sok gyermekben a motiváció csökkenését idézte elő.



1. ábra. A gyermekek motivációjának változása a hangszer tanulással és gyakorlással kapcsolatban

Forrás: HAZEN-adatbázis, 2022. (N=446)

Kutatásunk fontos kérdése volt, hogy a kialakult helyzetben hogyan változott a szülők álláspontja a zeneiskolai tanulmányokkal kapcsolatban. A válaszolóknak csak az 1,1%-a gondolta úgy, hogy elhalasztják a zeneiskolai tanulmányokat a lezárások feloldását követő időszakra. (A lezárások kezdete 2020 márciusa volt, feltételeztük, hogy addig járt a gyermek zeneiskolába.) Néhányan bizonytalanok voltak (3,3%), de a szülők 95,6%-a érezte a folytonosság szükségességét. Döntésüket meghatározta a már megszerzett készségek megőrzése, a fejlődés iránti igény, a művészetek lélekre gyakorolt jótékony hatásának ismerete, és az a fontos tény is, hogy a gyermekek szociális kapcsolatainak beszűkülése miatt sokuknál az osztálytársakon és a családon kívül csak a hangszeres tanárral való online találkozás jelentette az egyedüli személyes, interaktív kapcsolatot.

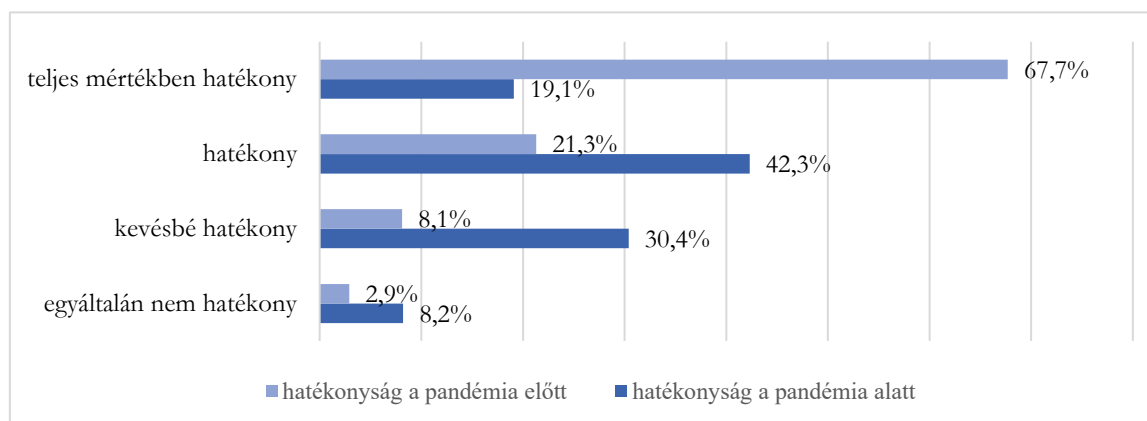
Úgy érezzük, kiemelkedő jelentőséggel bír a kérdésre adott válasz, hiszen a szülők részéről is egy hosszútávú elköteleződést jelent a zenetanulás mellett az, hogy a zeneművészeti képzésben megszokott tantermi tanár-tanítvány kapcsolat hiányában is támogatták gyermeküket hangszeres tanulmányaikban. Vajon elhatározásukban szerepet játszott-e az, hogy ők maguk jártak-e zeneiskolába? Korábbi kutatásában Szűcs (2019) az átörökített kulturális tőkével kapcsolatos vizsgálatának eredményei szerint „...a zenét tanuló gyermekek szülei nagyobb arányban jártak zeneiskolába (39%), mint a kontrollcsoport szülei (14%). Emellett az is megfigyelhető, hogy az anyák közül többen tanultak zenét, mint az apák, mindkét csoport esetében.” Váradi (2023) kutatásai alapján azt feltételeztük, hogy az, aki gyermekkorában járt ebbe az intézménytípusba, több éven keresztül játszott egy vagy több hangszeren, részt vett a szolfézsórákon, évente többször szerepelt hangversenyen, más elvárással szemléli gyermekén keresztül az alapfokú zenei képzést, mint az a szülő, aki saját tapasztalatok nélkül kíséri gyermekét a zeneiskolai órákra, koncertekre. Saját kutatásunkban is azt láttuk, hogy a szülők gyermekkori zeneiskolai tanulmányai erősen meghatározták azt, hogy gyermekük részt vett-e az online hangszeres órákon. Szignifikánsan nem befolyásolta az eredményt ($p=0,566$), de a döntésében határozott szülői rétegnek (95,6%) több mint a fele (55,5%) járt zeneiskolába, mintánkban is legnagyobb arányban az anyák.

Korábbi kutatásunkban (Sz. Fodor & Molnár-Tamus, 2022) a zenepedagógusokra fókuszáltunk, megismerhettük az ő tapasztalataikat, nehézségeiket, próbálkozásait, kisebb és nagyobb sikerei-

³ A zeneiskolai oktatásban való részvétel általában heti 4 óra elfoglaltságot jelent a diákok számára: szolfézsóra 2x45 perc (vagy felsőbb évfolyamokban 1x90 perc); hangszeres óra „A” tagozaton 2x30 perc, „B” tagozaton 2x45 perc. Ez azt jelenti, hogy hetente 2, 3 vagy 4 alkalommal mennek a zeneiskolába. Ezekre az órára többnyire a szülők viszik őket és a hordozható hangszereket, ezért a zeneiskolai tanulmányok folytatása nem tud megvalósulni a szülők elkötelezett, aktív támogatása nélkül.

ket, az online oktatás kihívásait. Eredményeink alapján azt láttuk, hogy a válaszadó zenepedagógusok 6,6%-a soha, 32,6%-a gyakran, illetve csak néha tudta megtartani az online óráit. Fő problémaként a technikai eszközök és a megfelelő internetkapcsolat hiányát jelölték meg a tanárok. Pozitív hozzáállásuk, kreatív problémamegoldó képességük sokat segített abban, hogy a gyermekek számára is érezhető legyen a zenei élményszerzésre törekvés, de többnyire mégsem tudták megvalósítani a digitális hangszeres órákon a feszültségektől mentes, önfelelt muzsikálást.

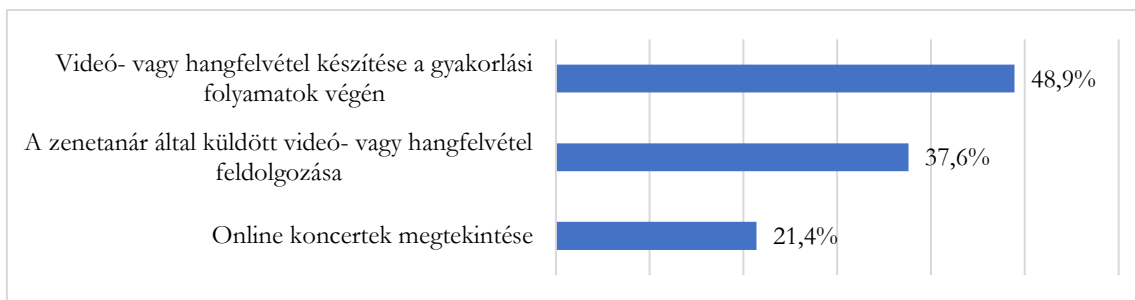
Jelen kutatásunk 2. ábrája jól szemlélteti, hogy a hiányérzet nem csak a tanárokat jellemezte, hanem a gyermekeket és a szülőket is. Ez érzékelhető a szülői válaszokban is, amikor ilyen jelentős különbséget mutatnak az eredmények a két oktatási forma között. A hatékonyság megítélése során feltételeztük, hogy a szülők rendelkeztek olyan tapasztalatokkal gyermekük korábbi tanulmányaival kapcsolatban, melyek alapján meg tudták ítélni, hogy a technikai feltételek, a tanár órátartása, informatikai tudása és gyermekük zenei fejlődése mennyire tekinthető eredményesnek.



2. ábra. Összehasonlítás a zenei tanulmányok hatékonyságáról a COVID-19 járvány előtt és alatt

Forrás: HAZEN-adatbázis, 2022.

Elemzésünk során megvizsgáltuk, hogy a zenetanári paletta milyen új feladatokkal gazdagodott. A kérdőív által felajánlott lehetőségek közül többet is választhattak a szülők. Azt tapasztaltuk, hogy elsősorban hangfelvételek készítésével a tanári jelenlét hiányát pótló, gyermekek által készített felvételek segítettek a tanárt abban, hogy pontosan tudja meghatározni a fejlődéshez a gyakorlás irányát, továbbá az általa küldött felvételek hallgatása fejlesztette a tanítványokban a zenemű előadásához szükséges készségeket (Váradi, 2021; Váradi, 2022). Az online koncertek kínálata bőséges volt, minden korosztály számára lehetett találni érdekes hangversenyt vagy egy-egy hangszer bemutató előadást, amivel kicsik és nagyok is zenei élményekhez juthattak. Ennek ellenére kevesen, a szülőknek csak 21,4%-a említette meg, hogy hangszeres tanáruk online koncertekre hívta fel gyermeke figyelmét (3. ábra).



3. ábra. A hangszer tanulást színesítő új feladatok

Forrás: HAZEN-adatbázis, 2022. (N=458)

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a zenetanárok milyen eszközökkel tartották fenn tanítványaik motivációját. A nyílt végű kérdésekre adott válaszokban elsősorban a különféle feladatok, online koncertek hallgatása, hangfelvételek készítése, családi együtt zenélések, online versenyeken való részvétel jelent meg. Találtunk példát a legkisebbeket elérő motivációra: „matricákat választhatott, amit a tanév végén postai úton el is küldött” és a nagyobbakkal kapcsolatban is: „már elég idős volt ahhoz, hogy ne kelljen extra motivációs eszközöket bevetni”.

Végül szeretnénk kiemelni néhányat azokból a gondolatokból, amelyek motivációként a pedagógus személyiségét hangsúlyozták, remélve, hogy sok zeneiskolásnak volt része ilyen megerősítő mester–tanítvány kapcsolatban: „beszélgetés, online órák megtartása”, „sikerült jó munkakapcsolatot kialakítaniuk”, „pozitív biztatással”, „elég volt a személyisége és a köztük kialakult kapcsolat”, „a motiváló és kedves személyisége volt az, ami segítette gyermekem kitartását”.

Összegzés

Az elmúlt évtizedek tudományos diskurzusaiban kevés tanulmány jelent meg a zenei nevelésben érintett szülőkkel kapcsolatban, azonban ezek eredményeit olvasva azt láttuk, hogy jóval jelentősebb a szülői részvétel ereje a hangszer tanulási folyamatában, mint ahogy azt korábban feltételezték. Ezért fontosnak tartottuk, hogy mi is megismerjük a véleményüket.

Az első kutatási kérdéscsoportunkra kapott válaszok szerint – az online oktatás során milyen digitális eszközöket használtak a gyermekek és milyen technikai problémákkal szembesültek szüleik; hogyan változott a tanulói motiváció és a szülői hozzáállások, benyomások sora – a gyermekek jelentős része számára kevésbé volt ösztönző ez az állapot. Így a szülők többsége a rendszeres vagy alkalmankénti technikai problémák mellett, mint a kép- és hangtechnika beállítása, illetve az internetkapcsolat megszakadása, még a motiválásban is kellett, hogy segítse gyermekét.

Vizsgáltuk az online zenei nevelés hatékonyságát is, összehasonlítva a korábbi jelenléti képzési formával. Azt feltételeztük, hogy a szülők többsége szerint a Covid19-pandémia idején folyó digitális zeneoktatás kevésbé volt hatékony, mint a hagyományos. Összességében megállapíthatjuk, hogy a válaszadó szülők a zeneoktatás hatékonyságának jelentős mértékű csökkenését érezték a vírushelyzet alatt, a teljes mértékű elégedettség a megkérdezettek alig egyötödét jellemezte. A kutatásunkban részt vevő - elsősorban édesanyák/nevelőanyák - 95,6%-a támogatólag állt gyermeke mellett az online zenetanulás időszakában. Az anyák 55,5%-a járt zeneiskolába gyermekként.

Utolsó kutatási kérdéscsoportunkra azt a szülői választ kaptuk, hogy a zenetanárok számos új feladattal, gyakorlattal színesítették az órákat, azonban előzetes várakozásainkkal ellentétben az otthonról is elérhető koncertek gazdag kínálata ellenére a zenepedagógusoknak csak a 21,4%-a ajánlott tanítványainak ilyen hangversenyeket.

Bizonytalanságokkal teli időszak van mögöttünk, amelyben az oktatás átstrukturálódását mindnyájan figyelemmel kísérhettük. Általánosságban elmondható, hogy a zene és a művészet által nyújtott támogatás alapvető fontosságú volt a szorongásokkal teli időkben. Az internetre feltöltött videók (pl. virtuális kórusok éneklése, online hangversenyek vagy a sokak által kedvelt „erkélykoncertek”) megerősítették, hogy a COVID-19 világjárvány idején a zene igen hatékony eszköz volt, örömet és stabilitást adott, továbbá biztosították a társadalmi kapcsolatokat az egyének közötti együttműködés révén, azt tapasztalták, hogy a zene által intenzívebbé váltak a családi kapcsolatok is (Vega, 2021).

A gyermekek eredményes zeneiskolai fejlődését számos tényező befolyásolja, de ezek közül a tanár szakmai hozzáértése mellett a család támogató jelenléte a legfontosabb. Tanulmányunkban arra próbáltunk választ találni, hogy a kérdőívünket kitöltő szülők tapasztalatai alapján a koronavírus terjedésének megelőzése érdekében elrendelt globális lezárások előtt és alatt milyen benyomások érték a szülőket gyermekük zenetanulásával kapcsolatban. Ők azok, akik elsősorban gyermekükön keresztül közelítették meg az online oktatás időszakának eseményeit, látták az érzékeny érzelmi állapotok rezdüléseit, és bár tolerálták a kialakult helyzeteket, mégis kritikusan szemlélték az újszerű eseményeket. Eredményeink összhangban vannak a meglévő kutatási irodalommal, és azt mutatják, hogy a távolléti oktatás alatt, a szülők elkötelezett támogatásának köszönhetően (az esetleges digitális technikai problémák ellenére is) még a kevésbé motivált gyermekek is kitartóan folytatták zenei tanulmányaikat. Az oktatás hatékonyságának változását érezték a szülők is, de azáltal, hogy betekintést nyerhettek a hangszeres órákba, felértékelődött számukra gyermekük zenetanulása és a művészeti nevelés fontossága.

Meggyőződésünk, hogy ez a valóság tetszene Bachnak, Mozartnak és Beethovennek is, hiszen a Covid-helyzet teremtette bezárt világban is győzött a zene, a családok kitartottak mellette, a növények szüleikkel együtt minden körülmények között fontosnak tartották a zenetanulást.

Hivatkozott források

Arisztotelész (1984). *Politika*. Gondolat Kiadó.

Burián, M. (2012). A motiváció fogalmának újabb megközelítése: Motiváció az iskolában, avagy egy feje tetejére állított pedagógia. *Új Pedagógiai Szemle*, 62(9-10), 174–181.

Creech, A., & Hallam, S. (2003). Parent-teacher-pupil interactions in instrumental music tuition: A literature review. *British Journal of Music Education*, 20(1), 29–44. <https://doi.org/10.1017/S0265051702005272>

Custodero, L. A. (2006). Singing Practices in 10 Families with Young Children. *Journal of Research in Music Education*, 54(1), 37–56. <https://doi.org/10.1177/002242940605400104>

Daubney, A., & Fautley, M. (2021). U-turns in the fog: the unfolding story of the impact of COVID-19 on music education in England and the UK. *British Journal of Music Education*, 38(1), 3–12. <https://doi.org/10.1017/S0265051721000048>

Digitális oktatási cselekvési terv 2021-2027 (2020). Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://education.ec.europa.eu/hu/focus-topics/digital-education/action-plan>

- Engler, Á., Markos, V., & Dusa, Á. R. (2021). Szülői segítségnyújtás a jelenléti és távolléti oktatás idején. *Educatio*, 30(1), 72–87. <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.6>
- Erős, A. (2020). Hangszertanítás-zenetanítás 2020 tavaszán. *Parlando*, 61(4). Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: http://www.parlando.hu/2020/2020-4/Eros_Andrea.pdf
- Gáspár, B. Cs., & Rausch, A. (2022). Digitális technológia az alsó tagozatos ének-zene tanításban: a digitális tanrend tapasztalatai és hatásai. *Neveléstudomány*, 22(4), 19–41. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://doi.org/10.21549/NTNY.39.2022.4.2>
- Héjja, B. (2017). A zenei képzésben eltérő formában részt vevő tanulók családi háttere és énképe. In Váradi J. & Szűcs T. (Eds.), *Sokszínű zenepedagógia*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Jakobicz, D., Wamzer, G., & Józsa, K. (2018). Motiválás az ének-zene órákon. *Gyermeknevelés*, 6(2), 18–31. <https://doi.org/10.31074/gyn201821831>
- Józsa, G., Szűcs, T., & Váradi, J. (2022). A zenetanárok digitális attitűdjére ható tényezők vizsgálata. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban*. MMA MMKI. (pp. 39–52). [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Kerekes, R., & Kiss, J. (2022). Csoportos zenei órák az online térben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban*. MMA MMKI. (pp. 53–70). [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Kibici, V. B., & Sarikaya, M. (2021). Readiness Levels of Music Teachers for Online Learning during the COVID19 Pandemic. *International Journal of Technology in Education*, 4(3), 501–515. <https://doi.org/10.46328/ijte.192>
- Kiss, J., Kerekes, R., & Bartalis, I. (2022). Motiváció megtartása az online térben. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban*. MMA MMKI. (pp. 71–85). [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Masopust, K. (2012). Motiváció és értékelés a művészeti oktatásban I-II. *Parlando*, 54(3). Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <http://www.parlando.hu/2012/2012-3/Masopust.htm>
- McDowell, C. (2008). Parents' Viewpoints Concerning the Value of Preschool Summer Camps. *Journal of General Music Education*, 22(1), 19–23. <https://doi.org/10.1177/1048371308323034>
- McPherson, G. E. (2009). The role of parents in children's musical development. *Psychology of Music*, 37(1), 91–110. <https://doi.org/10.1177%2F0305735607086049>
- McPherson, G. E., & Davidson, J. W. (2002): Musical practice: Mother and child interactions during the first year of learning an instrument. *Music Education Research*, 4(1), 141–156. <https://doi.org/10.1080/14613800220119822>
- Oliveira, A., McPherson, G., Ribeiro, L. M., & Oliveira-Silva, P. (2021). Musical Achievement During a Lockdown: The Parental Support Miracle. *Research Studies in Music Education*, 1(1), 211–226. <https://doi.org/10.1177/1321103X211033794>
- Péter, Cs., Radócz, J. M., & Mike, Á. (2020). A szülők művészeti múltja és jelene. In Váradi, J. (Ed.), *Művészeti körkép. Kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és lehetőségeiről, a tanórai és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről*. MMA MMKI.
- Péterffy, G. (2021). Gondolatok a digitális hangszeroktatásról. *Parlando*, 63(1). Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: https://www.parlando.hu/2021/2021-1/Peterffy_Gabriella-Digitalis-oktatas.htm

- Pintér, T. K., & Csíkos, Cs. (2020). Tanulók, szülők és tanárok perspektívái az iskolai zenei nevelés céljáról és feladatáról. *Iskolakultúra*, 30(7), 3–25. <https://doi.org/10.14232/iskkult.2020.7.3>
- Polónyi, I. (2007). Minőség az oktatásban. *Competitio*, 6(1), 149–182. <https://doi.org/10.21845/comp/2007/1/8>
- Pusztai, G., & Győri, K. (2021). Learning Alone – a kapcsolati beágyazódás vizsgálata a távolléti oktatás alatt. *Educatio*, 30(1), 112–125. <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.1.9>
- Rónaszékiné Keresztes, M. (2020). *Kodályi Kincsek az online térben: A rendkívüli digitális távoktatási rendszer tapasztalatai az alapfokú zeneoktatás szereplői körében*. Emberi Erőforrások Minisztériuma, 2020. március-június. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: https://mzmsz.hu/images/csatolmanyok/2020/Kodalyi_Kincsek_online_terben_2020marcius_junius.pdf
- Samuel, S. A. M. (2014). Music in the Home- New Evidence for an Intergenerational Link. *Journal of Research in Music*, 62(1), 78–88. <https://doi.org/10.1177/0022429413520008>
- Setényi, J., & Szepesi, B. (2020a). *Nyertesek, áldozatok és következmények: A digitális oktatás három hónapjának tapasztalatai. I.* Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://osszkep.hu/2020/09/nyertesek-aldozatok-es-kovetkezmenyek-a-digitalis-oktatas-harom-honapjanak-tapasztalatai-i-resz/>
- Setényi, J., & Szepesi, B. (2020b). *A karantén felszabadította az iskolát: A digitális oktatás három hónapjának tapasztalatai. II.* Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://osszkep.hu/2020/09/a-karanten-felszabadította-az-iskolat-a-digitalis-oktatas-harom-honapjanak-tapasztalatai-ii-resz/>
- Sloboda, J., & Davidson, J. (1996). The young performing musician. In Deliege, I., & Sloboda, J. (Eds.), *Musical Beginnings: Origins and Development of Musical Competence* (pp. 171–190). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198523321.003.0007>
- Sz. Fodor, A., & Molnár-Tamus, V. (2022). Zeneoktatás szokatlan környezetben. A gyermek, a tanár és az online tér. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 23–38). MMA MMKI. [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2023. 09. 30. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Szalai, T., Mike, Á., & Radócz, J. M. (2022). A digitális zeneoktatás előnyei és hátrányai. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hangverseny-látogatásban* (pp. 103–116). MMA MMKI. [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. forrás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Szűcs, T. (2019). *Az alapfokú művészeti iskola, egy esélynövelő iskolatípus*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Szűcs, T., Kelemen, H., Miklódi-Simon, Zs., & Váradi, J. (2022). A szülők szerepe gyermekük művészeti nevelésében. In Kovács, K. (Ed.), *Értékközvetítés és iskola. Tanulmányok Szabó László Tamás tiszteletére* (pp. 54–71). Center for Higher Education Research and Development. (Oktatáskutatók Könyvtára 14.)
- Uzsálné Pécsi, R. (2020). *Fejleszt vagy rombol? Kulcs az okoseszközök okos használatához*. Kulcs a Muzsikához Kiadó.
- Vargancsik-Thörök, K. I. (2023). Művészetoktatás online térben pandémia idején – tapasztalatok, kihívások és megoldások. *Symbolon*, 24, 55–65. <https://doi.org/10.46522/S.2023.S2.8>
- Váradi, J. (2021). Music on the Air. In Vidulin, S. (Ed.), *Music Pedagogy in the Context of Present and Future Changes 7. Multidisciplinary Crossroads. Researches in Music Education* (pp. 159–176). Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Váradi, J. (2022). Zeneoktatás távhangolásban. *Valóság*, 65(9), 87–102.
- Váradi, J. (2023). *A művészeti nevelés helyzete a 21. században*. Balassi Kiadó.

- Váradi, J., & Józsa, G. (2022). A zeneoktatás jellemzői az online térben. A kutatás előzménye, min-tája és módszere. In Váradi, J. (Ed.), *Az online tér megjelenése a zeneművészeti oktatásban és a hang-verseny-látogatásban*. (pp. 11–22). MMA MMKI. [E-könyv]. Letöltés dátuma: 2024.10.08. for-rás: <https://www.mma-mmki.hu/kiadvany/varadi-judit-az-online-ter-megjelenese-a-zenemuveszeti-oktatasban-es-a-hangverseny-latogatasban/>
- Váradi, J., Józsa, G. (2023). Factors Affecting Attendance of and Attitudes towards Artistic Events among Primary School Children. *Social Sciences* 12(7), 404. <https://doi.org/10.3390/socsci12070404>
- Váradi, J., Kerekes, R., Pótfi, M., & Radócz, M. (2024). Determining factors in the career choice of music high school students. *International Journal of Educational Research Open*. 6. 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2024.100321>
- Váradi, J., & Józsa, G. (2024). Az alapfokú zeneoktatás jellemzői virtuális térben a Covid-19 ideje alatt. *Képzés és Gyakorlat*, 22(1), 7–18. <https://doi.org/10.17165/tp.2024.1.7-18>
- Vega, J. (2021). Music Education During the Pandemic of COVID-19. *Academia Letters*, 333. 1–5. <http://doi.org/10.20935/AL333>
- Ververis, A., & Apostolis, A. (2020). Online Music Education in the Era of COVID-19: Teaching Instruments in Public Music Secondary Schools of Greece During the 2020 Lockdown. In R. Thripp (Ed.), *Proceedings of ICSES 2020 - International Conference on Studies in Education and Social Sciences Istanbul, Turkey. ISTEES Organization*. (pp. 1–9). Letöltés dátuma: 2024.10.08. for-rás: https://www.researchgate.net/publication/349105299_Online_Music_Education_in_the_Era_of_COVID-19_Teaching_Instruments_in_Public_Music_Secondary_Schools_of_Greece_During_the_2020_Lockdown
- Zdzinski, S. (2013). The Underlying Structure of Parental Involvement–Home Environment in Music. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 198, 69–88. <https://doi.org/10.5406/bulcouresmusedu.198.0069>
- Zsigmond, Z., & Zs. Pap, Éva (2022). A preferenciák és attitűdök változása a zongoraoktatásban a pandémia első évében. *Symbolon*, 23(Special), 139–146. <https://doi.org/10.46522/S.2022.S1.15>

Szerző(k):

Sz. Fodor Adrienne

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9057-0749>

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

E-mail cím: adrifodor3@gmail.com

Molnár-Tamus Viktória

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5493-6635>

Debreceni Református Hittudományi Egyetem

E-mail cím: tamusviki.oktatas@gmail.com

A műve a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

